

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎี

2.1.1 ทฤษฎีการบริโภคของเคนส์

เคนส์ (อ้างถึงใน นครเชช ราชจรีต, 2551) ได้มีความเห็นว่า การบริโภคและรายได้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รายได้ที่ใช้จ่ายได้ (Disposable Income) เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการกำหนดรายจ่ายเพื่อการบริโภค ดังนั้นจึงให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ และได้ตั้งสมมติฐานว่าการบริโภคมีลักษณะดังนี้

1. การบริโภคเป็นฟังก์ชันที่มีเสถียรภาพ (Stable Function) ของรายได้สุทธิที่แท้จริง (Real Disposable Income)
2. ค่าของความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (Marginal Propensity to Consume; MPC) ในระยะสั้นจะน้อยกว่าในระยะยาว
3. ในระยะยาว ขณะที่รายได้เพิ่มมากขึ้น สัดส่วนของรายได้ที่ถูกนำไปใช้ในการบริโภคจะมีจำนวนน้อยลง ดังนั้น MPC จะน้อยกว่า APC (Average Propensity to Consume)
4. การเปลี่ยนแปลงจำนวนความมั่งคั่ง (Stock of Wealth) ของครัวเรือนจะมีผลกระทบกระเทือนโดยตรงต่อระดับการบริโภค

รูปแบบทั่วไปของฟังก์ชันการบริโภค คือ $C = a + b Y_d$

เมื่อ C = การบริโภค

Y_d = รายได้

a = ปริมาณการบริโภคขั้นต่ำถึงแม้จะไม่มีรายได้

b = ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (MPC) โดยที่ $0 < b < 1$

และค่าของ MPC จะน้อยกว่า APC

APC (Average Propensity to Consume) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ที่ใช้จ่ายได้ ซึ่งบอกให้ทราบถึงสัดส่วนของการบริโภค ณ แต่ละระดับรายได้ต่างๆ แสดงดังสมการ

$$APC = \frac{C}{Y_d}$$

MPC (Marginal Propensity to Consume) หมายถึง อัตราส่วนระหว่าง การเปลี่ยนแปลงในรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่อการเปลี่ยนแปลงในรายได้ที่ใช้จ่ายได้ แสดงให้เห็นว่าเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าใด แสดงดังสมการ

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y_d}$$

ฟังก์ชันการบริโภคจำแนกออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น และฟังก์ชันการบริโภคในระยะยาว ดังนี้

1) ฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น (Short Run Consumption Function) ซึ่งมี 2 รูปแบบ

คือ ฟังก์ชันเส้นตรง (Liner Function) และฟังก์ชันที่ไม่เป็นเส้นตรง (Non Linear Function)

ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นที่เป็นเส้นตรง คือ

$$C = a + bY_d ; 0 < b < 1$$

โดยที่

$$APC = \frac{a}{Y_d} + b$$

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y_d} = b$$

ค่า APC จะต้องมากกว่าค่า MPC ในทุกระดับรายได้ และค่า APC จะลดลงเมื่อรายได้สูงขึ้น แต่ MPC จะมีค่าคงที่ เพราะฟังก์ชันการบริโภคเป็นเส้นตรงนั่นเอง

ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นที่ไม่เป็นเส้นตรง คือ

$$C = a + bY_d - cY_d^2$$

โดยที่

$$APC = \frac{C}{Y_d} = \frac{a}{Y_d} + b - cY_d$$

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y_d} = b - 2cY_d$$

ในกรณีนี้ MPC จะไม่คงที่

2) ฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว (Long Run Consumption Function)

ฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว คือ

$$C = bY_d$$

โดยที่

$$APC = \frac{C}{Y_d} = b$$

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y_d} = b$$

ในระยะยาวค่า APC จะไม่ลดลง ถึงแม้รายได้จะเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงว่าการบริโภคกับรายได้มีความสัมพันธ์เป็นสัดส่วนกัน และเส้นการบริโภคกับรายได้จะต้องออกจากจุดกำเนิด กรณีนี้

หมายความว่า $APC = MPC$

จากสมการการบริโภค สามารถหาสมการการออมได้ดังนี้

จาก

$$C = a + bY_d \quad ; \quad 0 < b < 1$$

และ

$$Y_d = C + S$$

จะได้

$$S = -a + (1 - b)Y_d$$

เมื่อหาสมการการออมด้วย Y_d จะได้ ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average Propensity to Save; APS) ดังสมการ

$$APS = \frac{S}{Y_d} = \frac{-a}{Y_d} + (1 - b)$$

และ

$$MPS = \frac{\Delta S}{\Delta Y_d} = (1 - b)$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นอยู่กับรายได้ โดยมีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average Propensity to Save; APS) เท่ากับ $\frac{S}{Y_d}$ คือ อัตราส่วนระหว่างการออมและรายได้ที่พึงจ่าย และมีค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal Propensity to Save; MPS) เท่ากับ $(1 - b)$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะเพิ่มขึ้น โดยที่ $APS < MPS$

2.1.2 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption)

ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย James S. Duesenberry โดยความเชื่อตามทฤษฎีนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สมมติฐาน คือ

1) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes เท่านั้น แต่จะขึ้นอยู่กับชั้นของรายได้มากกว่า โดยพฤติกรรมการบริโภคของแต่ละบุคคลจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากการที่มนุษย์มีพฤติกรรมการเลียนแบบในการบริโภคของสังคม (Demonstration Effect) ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคควรจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีระดับรายได้ซึ่งเปรียบเทียบกับต่ำกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของครัวเรือนจะพยายามรักษาระดับของการบริโภคให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม ส่วนครัวเรือนที่มีระดับรายได้ซึ่งเปรียบเทียบกับสูงกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เพราะครัวเรือนในกลุ่มนี้จะมีระดับของการบริโภคสูงอยู่แล้ว ดังนั้นจึงสามารถที่จะทำการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยจัดสรรเงินจากรายได้เพียงส่วนน้อยก็พอเพียงสำหรับการบริโภคสินค้าและบริการให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคมได้แล้ว

2) การบริโภคในปัจจุบันจะถูกกำหนดโดยแบบแผนของการบริโภคในอดีต ทั้งนี้เพราะครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้ที่อยู่ในระดับหนึ่งแล้วจะเป็นการยากที่จะทำให้เขาลดระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำลงกว่าเดิมเมื่อระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุด (Previous Peak Income) แ่ลง

2.1.3 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรของ Friedman (Permanent Income Theory of Consumption)

Milton Friedman (1957 อ้างถึงใน กิติ สมสนั่น, 2548) เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (Long Term Income) ที่คาดว่าจะได้รับ การบริโภคที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง นอกจากจะขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลานั้นแล้วยังขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับอีกด้วยและเขาได้กำหนดให้รายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (Permanent Income) และรายได้ชั่วคราว (Transitory Income) และกำหนดให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคประกอบไปด้วย 2 ส่วนเช่นกัน คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร (Permanent Consumption) และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว (Transitory Consumption)

Friedman เชื่อว่ารายได้ชั่วคราวซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งอาจมีค่าเป็นได้ทั้งบวกหรือลบ แต่ในระยะยาวแล้วรายได้ส่วนนี้จะหักกลบลบกันพอดี ดังนั้นในระยะยาว รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจึงมีเฉพาะส่วนของรายได้ถาวรเท่านั้น และเหตุผลทำนองเดียวกันนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะยาวที่เกิดขึ้นจริงจึงมีเฉพาะส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรด้วยเช่นกัน ภายใต้ข้อสมมติที่ว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) รายได้ถาวรกับรายได้ชั่วคราว
- 2) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว
- 3) รายได้ชั่วคราวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว

จะได้ว่า ปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (ควรเป็นรายได้หลังหักภาษีแล้ว) ตามแนวคิดของ Friedman รายได้ถาวร หมายถึง มูลค่าปัจจุบันของรายได้เฉลี่ยระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งในระยะยาว รายได้ถาวรในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะเท่ากับรายได้ถาวรในอดีต

2.1.4 สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis Framework)

Albert Ando and Franco Modigliani และ Richard Brumberg (1963 อ้างถึงใน กิตติ ลิมสกูลและคณะ, 2551) เชื่อว่าปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับราคาคะเนของรายได้ตลอดช่วงอายุขัยทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคตหากพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่งๆ ดังรูปที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า ในช่วงชีวิตของบุคคลขณะที่มีอายุน้อยจะมีระดับรายได้อยู่ในระดับต่ำและจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้นต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะกลับมามีรายได้ลดลงอีกครั้งการกระจายรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามเส้น yy ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัย โดยมีลักษณะของการกระจายปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามเส้น cc เมื่อทำการเปรียบเทียบกันระหว่างเส้น yy และ cc แล้วจะพบว่าในช่วงต้นของชีวิตบุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคดีงนั้นบุคคลจึงต้องประพฤติดนเป็นผู้ก่อหนี้ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงจะเริ่มที่จะมีรายได้เหลือจ่ายจนสามารถชดใช้หนี้เดิมได้และเก็บเงินสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิตเงินสะสมส่วนนี้ก็คือส่วนของเงินออมนั่นเอง

รูปที่ 2.1 รายได้และการบริโภคตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิต

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

การที่มนุษย์จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ย่อมมีเหตุผลของการกระทำแฝงอยู่ทั้งสิ้นเหตุผลดังกล่าวก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่จะประกอบด้วยกลุ่มของหลายๆ เหตุผลดังต่อไปนี้

1) แนวคิดการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม เป็นแนวคิดของ William W. Reeder (อ้างถึงใน นครเชช ราชจริต, 2551) ซึ่งรวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์มาตอบปัญหาการกระทำทางสังคมทั่วไป โดยได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลว่า ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ (Beliefs and Disbeliefs) มิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งปัจจัยใด หากแต่จะมีกลุ่มของเหตุผลซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลที่มาจากปัจจัยต่างๆ ประกอบกันสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจ และอาจจะแปรเปลี่ยนไปตามแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์

2) แนวคิดของแอสเชล เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับธรรมชาติทางพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะมีพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ โดยแอสเชลได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค (กิติ สมสนัน, 2548) ดังนี้

2.1) ปัจจัยส่วนบุคคล (The Individual Consumer) ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ฯลฯ รวมถึงรูปแบบการดำรงชีวิตและบุคลิกภาพต่างก็มีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การสนใจ การรับรู้ในคุณสมบัติของสินค้าหรือบริการ การเรียนรู้ ความเชื่อ ทักษะที่มีต่อตัวเลือกต่างๆ ของผู้บริโภคแต่ละคน

2.2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Influence) ได้แก่ วัฒนธรรม ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง และองค์กรทางการตลาดที่ยื่นข้อเสนอที่สามารถตอบสนองของผู้บริโภคได้ การสื่อสารจากสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ต่างมีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าหรือการให้บริการ

วัฒนธรรม (Culture factor) เป็นสัญลักษณ์และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น โดยเป็นที่ยอมรับจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยเป็นตัวกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ค่านิยมในวัฒนธรรมจะกำหนดลักษณะของสังคม และกำหนดความแตกต่างของสังคมหนึ่งจากสังคมอื่น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการและพฤติกรรมของบุคคล

ชั้นทางสังคม (Social Class) มีลักษณะดังนี้

- 1) บุคคลภายในชั้นสังคมเดียวกันมีแนวโน้มจะประพฤติเหมือนกัน และบริโภคคล้ายคลึงกัน
- 2) บุคคลจะถูกจัดลำดับสูงหรือต่ำตามตำแหน่งที่ยอมรับในสังคมนั้น
- 3) ชั้นของสังคมแบ่งตามอาชีพ รายได้ฐานะตระกูล ตำแหน่งหน้าที่ หรือบุคลิกลักษณะ
- 4) ชั้นสังคมเป็นลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน และบุคคลสามารถเปลี่ยนชั้นของสังคมให้สูงขึ้นหรือต่ำลงได้

กลุ่มอ้างอิง (Reference groups) คือ กลุ่มที่มีผลกระทบทางด้านบวกหรือลบต่อค่านิยมทัศนคติ ความคิดเห็น หรือพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มอ้างอิงแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary groups) ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนสนิท และเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะครอบครัวนับเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สำคัญ บุคคลในครอบครัวถือว่ามีอิทธิพลมากที่สุดต่อทัศนคติ ความคิดเห็นและค่านิยมของบุคคล สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัว

2. กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary groups) ได้แก่ กลุ่มบุคคลชั้นนำในสังคม เพื่อน ร่วมอาชีพ และร่วมสถาบัน บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

กลุ่มอ้างอิง จะมีอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่ม ทางด้านการเลือกพฤติกรรมและการดำรงชีวิต รวมทั้งทัศนคติ และแนวความคิดของบุคคล เนื่องจากบุคคลต้องการให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่ม จึงต้องปฏิบัติตาม และยอมรับความคิดเห็นต่างจากกลุ่ม

2.1.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเครียด

เซลเย่ (อ้างถึงใน อภิญญา วิเวโก, 2548) บิดาแห่งทฤษฎีความเครียดได้อธิบายไว้ว่า ความเครียดเป็นภาวะที่ร่างกาย และจิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นทั้งภายในและภายนอกร่างกาย ซึ่งมาคุกคามและขัดขวางการทำงานการเจริญเติบโตความต้องการของมนุษย์ เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในร่างกาย เกี่ยวกับโครงสร้างและปฏิกิริยาทางเคมี เพื่อต่อต้านการคุกคาม นั้นทำให้ร่างกายและจิตใจขาดความสมดุล การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทางความคิด และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด

2.1 สาเหตุและปัจจัยทางด้านความเครียด โดยสาเหตุและปัจจัยด้านความเครียด ได้แก่

1) ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) ความไม่แน่นอนของสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ จะมีผลกระทบต่อการทำงาน โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย เศรษฐกิจการเมือง และเทคโนโลยี

1.1) ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ (Economic Uncertainty) เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำคนส่วนใหญ่จะเกิดความไม่มั่นคงในงานของตนในภาวะเงินเฟ้อ เกิดการลดพนักงานการตัดเงินเดือนพนักงานหรือการลดชั่วโมงการทำงานลง

1.2) ความไม่แน่นอนทางการเมือง (Political Uncertainties) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือความไม่มั่นคงทางการเมืองก็เป็นปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะอาจจะมีผลกระทบกับการทำงานในองค์กร อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล

1.3) ความไม่แน่นอนทางเทคโนโลยี (Technological Uncertainty) เทคโนโลยีมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงกับงานของตน เนื่องจากเทคโนโลยีอาจจะมาแทนที่งานของตนในวันใดวันหนึ่ง การพัฒนาการด้านคอมพิวเตอร์ การใช้หุ่นยนต์ การใช้ระบบอัตโนมัติและอื่น ๆ จะทำให้เกิดความเครียดได้เช่นกัน

2) ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล (Individual Factors) มีดังนี้

2.1) ปัญหาทางครอบครัว (Family Problems) ครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความเครียด ซึ่งจะมีผลกระทบกับการทำงานปัญหาการหย่าร้าง ความยุ่งยากในบุตรธิดา และปัญหาอื่นๆ อีก

2.2) ปัญหาทางเศรษฐกิจ (Economic Problems) จะเกี่ยวกับปัญหาทางการเงิน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการผ่อนชำระค่าบ้าน รถยนต์ ปัญหาทางเศรษฐกิจนี้มักจะเกิดกับพนักงานระดับล่างมากกว่าพนักงานระดับสูง

2.3) ปัญหาด้านบุคลิกภาพ (Personality Problems) การที่มีความเครียดเป็นระยะเวลานานจะมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพ

2.2 ผลกระทบจากความเครียด

จากการที่บุคคลเผชิญกับความเครียดก็จะเกิดอาการในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ อาการทางร่างกาย อาการทางจิตใจ และอาการทางพฤติกรรม

1. อาการทางร่างกาย (Physiological Symptoms) ความเครียดมักปรากฏอาการทางร่างกายก่อนอาการทางด้านอื่นๆ ความเครียดเป็นสาเหตุทำให้เกิดอาการปวดหัว โรคความดันโลหิตสูง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการเผาผลาญอาหาร จนอาจทำให้เป็นโรคกระเพาะได้ มีการเปลี่ยนแปลงอัตราเต้นของหัวใจ ทำให้เป็นโรคหัวใจจนถึงขั้นหัวใจวายได้

2. อาการทางจิตใจ (Psychological Symptoms) ความเครียดจากการทำงาน อาจเป็นสาเหตุทำให้ความพึงพอใจในการทำงานลดลง และเป็นอาการทางจิตใจที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดอาการทางจิตอื่นๆ ที่เกิดจากความเครียด เช่น ความร้อนรน ความกดดัน การไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อารมณ์หงุดหงิด ฉุนเฉียว โกรธง่าย ขาดการยั้งคิด และการตัดสินใจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. อาการทางพฤติกรรม (Behavioral Symptoms) พฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากเกิดความเครียด เช่น ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ทำให้ผลผลิตลดลง มีการขาดงานบ่อย จนถึงขั้นลาออก มีการเปลี่ยนแปลงนิสัยการรับประทานอาหาร สูบบุหรี่มากขึ้น หรือเกิดอาการนอนไม่หลับ เป็นต้น

2.3 ความเครียดกับประสิทธิภาพการทำงาน

โดยทั่วไปเมื่อเราต้องเผชิญกับความท้าทายแบบง่าย ๆ เราจะสามารถทำงานให้สำเร็จลงได้ขณะที่แรงกดดันเพิ่มขึ้น การทำงานของเราก็ดีขึ้น พฤติกรรมนี้เป็นความจริงถึงแค่ระดับหนึ่งเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามเมื่อมีความเครียดที่ไม่พึงประสงค์เข้ามากระทบ จะมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานและพฤติกรรมของเรา ถ้ามารถึงระดับหนึ่งจะทำให้การทำงานแย่ลง

2.1.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

David C.Edward (อ้างถึงใน ประพนอม คำผา, 2547) นักจิตวิทยาสังคมได้อธิบายว่าในขณะที่บุคคลปะทะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา คือ ทัศนคติ ซึ่งได้แก่ความเชื่อ (Belief) ความรู้สึก (Feeling) และรูปแบบของพฤติกรรม (Behavior pattern) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

John R.G. Jenkins (1972 อ้างถึงใน ปัญญาเดช พันธุ์วัฒน์ และคณะ, 2551) กล่าวว่าทัศนคติมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Element or Belief) หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ความคิดรวบยอด หรือการรับรู้

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับความชอบ ความรู้สึก หรือ อารมณ์ (Affective Element or Emotion) ได้แก่ ความรู้สึกส่วนบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากองค์ประกอบแรก

3. องค์ประกอบเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือแนวโน้มที่จะปฏิบัติการ (Behavioral Element or Tendency to Take Action) เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะมีการกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

ทฤษฎีการวัดทัศนคติ (Theories of Attitude Measurement)

Oppenheim (1966 อ้างถึงใน ปัญญาเดช พันธุ์วัฒน์ และคณะ, 2551) การศึกษาทัศนคติมีมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มของจิตวิทยาสังคม และเป็นมโนทัศน์หนึ่งที่ได้รับการสนใจจากนักจิตวิทยาสังคมเป็นจำนวนมากในทุกยุคทุกสมัย เพราะทัศนคติมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การเมืองการปกครอง การแต่งงาน ศาสนา นิสัยการรับประทานอาหาร การศึกษา แฟชั่น การอบรมเลี้ยงดู การแข่งขัน การสื่อสาร เป็นต้น ด้วยเหตุที่ทัศนคติมีความสำคัญดังกล่าวนี้ นักจิตวิทยาจึงพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการต่าง ๆ เพื่อวัดทัศนคติของคน

เนื่องจากทัศนคติและค่านิยมมีแนวโน้มที่จะคงตัวหรืออนุรักษ์สภาพเดิม อีกทั้งมีทัศนคติในสังคมหลายสังคม หรือแทบทุกสังคมที่ขัดแย้งกับความถูกต้องที่คนส่วนใหญ่ยึดถือความถูกต้องดังกล่าวทำให้มนุษย์พยายามเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง เช่น เรื่องรังเกียจผิว หรือแม้แต่นโยบายที่ชอบทานปลาน้ำจืดดิบของชาวอีสาน ดังนั้น จึงมีนักวิชาการพยายามสร้างวิธีเปลี่ยนแปลงทัศนคติกับค่านิยม เราได้กล่าวมาแล้วว่าทัศนคติคือสิ่งที่เราเรียนรู้มาและเกาะกันเป็นกลุ่ม มีศักยภาพที่จะบงการพฤติกรรม ส่วนค่านิยมนั้นเป็นแกนกลางของทัศนคติทั้งกลุ่ม

การวัดทัศนคตินั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะเท่ากับวัดสิ่งที่วัดไม่ได้ นักวิชาการก็หาวิธีโดยการสร้างเครื่องมือวัดขึ้นมา เรียกว่า สเกล (Scale) ซึ่งหมายความว่า เป็นวิธีที่สร้างเครื่องมือ โดยการใช้คะแนนมากกว่ากันอย่างไร พอสร้างวิธีวัดเสร็จแล้วก็ตรวจสอบพิจารณาความเชื่อถือได้ (Validity) แล้วก็ใช้วัดทัศนคติอื่นๆ กับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา ทัศนคติในเรื่องนั้นๆ ของบุคคลแต่ละบุคคลจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับคะแนนที่ได้รับ

การวัดทัศนคตินั้นผู้ศึกษาจะต้องรู้ว่าอะไรเป็นจุดสำคัญของทัศนคติ หรือว่ามันเป็นเพียงทัศนคติรองลงไปซึ่งไม่สำคัญเท่าไร ทัศนคติที่เป็นแกนกลางนั้นจะมีเสถียรภาพสูงและบงการพฤติกรรมได้มากกว่า ในการวัดทัศนคติในแง่ของความรู้สึก (Affective) โดยการใช้คะแนนแต่ละประเด็นนั้นก็เป็นการพยายามวัดสิ่งที่วัดยาก เพราะฉะนั้นความมากน้อยหรือความรุนแรงของทัศนคติจึงตัดสินใจโดยกรรมการ ถ้าผู้ที่ถูกศึกษาเลือกข้อคะแนนน้อยของแต่ละหัวข้อก็จะเป็นผู้ที่เขาถือว่ามิทัศนคติเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าเลือกข้อคะแนนหนักๆ ก็จะเป็นคนมีทัศนคติในด้านนั้นๆ หนัก

Likert (1932 อ้างถึงใน ปัญญาเดช พันธุ์วัฒน์ และคณะ, 2551) ได้กำหนด Scale ในการรวบรวมประเด็นต่างๆ ที่แสดงว่ามีท่าทีทางบวกหรือทางลบต่อแต่ละเรื่อง หรือต่อของแต่ละสิ่ง ผู้ที่ถูกศึกษาจะบอกว่าเห็นด้วยกับหัวข้อแต่ละหัวข้อ การให้คะแนนก็ให้โดยการรวมคะแนนทั้งหมดของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความที่บรรจุลงในมาตรวัดประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดทั้งในทางที่ดี (ทางบวก) และในทางที่ไม่ดี (ทางลบ) และมีจำนวนพอๆ กัน ข้อความเหล่านี้อาจมีประมาณ 18-20 ข้อความ การกำหนดน้ำหนักคะแนน โดยการตอบแต่ละตัวเลือกระทำภายหลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว โดยกำหนดตามวิธี Arbitrary Weighting Method ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด

การสร้างมาตรวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ต มีขั้นตอนดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าต้องการศึกษาทัศนคติของใครที่มีต่อสิ่งใด
2. ให้ความหมายของทัศนคติต่อสิ่งที่จะศึกษานั้นให้แจ่มชัด เพื่อให้ทราบว่าสิ่งที่เป็น Psychological object นั้นประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง
3. สร้างข้อความให้ครอบคลุมลักษณะที่สำคัญ ๆ ของสิ่งที่จะศึกษาให้ครบถ้วนทุกแง่มุม และต้องมีข้อความที่เป็นไปในทางบวกและทางลบมากพอต่อการวิเคราะห์
4. ตรวจสอบข้อความที่สร้างขึ้นซึ่งทำได้โดยผู้ที่สร้างข้อความเองและนำไปให้ผู้มีความรู้เรื่องนั้นๆ ตรวจสอบโดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา และความเหมาะสมของภาษา

5. ทำการทดลองขั้นต้นก่อนนำไปใช้จริง โดยการนำข้อความที่ได้ตรวจแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความ และเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ

6. กำหนดการให้คะแนนการตอบแต่ละตัว โดยทั่วไปนิยมใช้คือ กำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 สำหรับข้อความทางบวกและ 1 2 3 4 5 สำหรับข้อความทางลบ ซึ่งการกำหนดแบบนี้เรียกว่า Arbitrary Weighting Method

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สามารถ เตชะวงศ์ (2545) ศึกษาค่านิยมและพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของข้าราชการครูที่มีหนี้สิน มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสนทนาอภิปรายกลุ่มย่อย การบันทึกภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเปรียบเทียบ จากการศึกษาพบว่า ในตัวค่านิยม ข้าราชการครูกลุ่มที่มีหนี้สินมีค่านิยมบางเรื่องแตกต่างกันและบางเรื่องคล้ายคลึงกัน ส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อของตนเองว่า สิ่งของตนเองกระทำ เป็นสิ่งที่มีค่า สามารถกระทำได้ เช่น ชีวิตที่สะดวกสบาย ความเสมอภาค ความสุข ความทะเยอทะยาน ความใจกว้าง การสร้างสรรค์ เช่น การสร้างบ้าน การศึกษาต่อ การแต่งกายและความสำเร็จของงาน ส่วนหนึ่งเกิดจากการทำตามอย่างกัน หรือเรียกว่าลัทธิเอาอย่าง เห็นคนอื่นมีอะไรทำอะไรก็มองว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงาม มีความคล้อยตามและอยากมีบ้าง ส่วนหนึ่งเกิดจากลัทธิบริโภคนิยม ที่ได้รับผลมาจากการโฆษณาชวนเชื่อ เกิดความอยากได้ อยากมี อยากเป็น จึงพยายามดิ้นรนแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองค่านิยม และความต้องการ ซึ่งมีทั้งความต้องการที่จำเป็น และไม่จำเป็นในด้านระบบคุณค่าของข้าราชการครูที่มีหนี้สินพบว่า ไม่ว่าข้าราชการครูจะมีหรือไม่มีหนี้สินก็ตาม ข้าราชการครูก็มีคุณค่าในตนเองอยู่แล้ว เพราะครูเป็นอาชีพที่สร้างคนและสร้างชาติบ้านเมืองในอันดับต่อไปในระบบคุณค่านี้ นอกจากได้สร้างคุณค่าให้กับสังคมแล้ว ยังได้พยายามสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในตนเองในเกือบทุกเรื่องที่สังคมยอมรับว่า ถูกต้อง ดีงาม เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อช่วยเหลืองานด้านสังคม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยให้กับตนเองและครอบครัว การแสวงหาความสะดวกสบาย การแสดงน้ำใจกับคนทั่วไป การเสียสละเพื่อส่วนรวม การได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกของการมีส่วนร่วมในชุมชน รวมทั้งการเป็นผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ตลอดจนการแสดงออกถึงคุณค่าในความเป็นตัวตนของตนเอง และความมั่นใจในตนเองที่จะกระทำในสิ่งที่ได้ตัดสินใจแล้ว เช่น การจ่ายเงินเพื่อช่วยเหลืองานสังคม ทั้งเพื่อนร่วมงานและชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น การจ่ายเงินเพื่อกินเลี้ยงพบปะสังสรรค์ หรือการเลี้ยงต้อนรับ หรือการเล่น

การพนันที่นิยมเล่นในงานศพ การกู้ยืมเงินซื้อรถยนต์ราคาแพง เพื่อเสริมความภูมิฐาน ความมั่นใจ การยอมจ่ายเงินช่วยงานสังคมมากกว่าคนอื่นเพื่อแสดงศักยภาพของความเป็นผู้นำกลุ่ม

กิตติ สมสนั่น (2548) ศึกษาตัวแบบพยากรณ์ภาวะหนี้สินของกำลังพลนายทหารชั้นประทวน ศึกษา กรณี กองพันทหารสื่อสารที่ 101 กรมทหารสื่อสารที่ 1 ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ศึกษาปัจจัยที่สามารถอธิบายและพยากรณ์ภาวะหนี้สิน และสรุปสมการและตัวแบบพยากรณ์ภาวะหนี้สินของกำลังพลนายทหารชั้นประทวนกองพันทหารสื่อสารที่ 101 กรมทหารสื่อสารที่ 1 ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน อำเภอกระทุ่มแบนจังหวัดสมุทรสาคร ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 260 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันผลศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.49 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 ด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.49 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.17 สำหรับด้านภาวะหนี้สิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.78 จัดอยู่ในระดับสูง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 นอกจากนี้ ยังได้ทดสอบตัวแปรเหตุที่ทำการศึกษา ว่าสามารถร่วมอธิบายและพยากรณ์ตัวแปรผลได้หรือไม่ โดยใช้สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่าจากการวิเคราะห์ตัวแปรทั้งหมด 20 ตัวแปร ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ภาวะหนี้สินได้ มีทั้งสิ้น 5 ตัวแปร ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ จำนวนนายทหารชั้นยศสิบตรี อายุ พฤติกรรมการบริโภค และจำนวนสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวที่ต้องรับภาระ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า หากการเข้าถึงแหล่งเงินกู้และจำนวนสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป โดยปัจจัยอื่นๆ คงที่ จะทำให้ภาวะหนี้สินเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน และหากจำนวนนายทหารชั้นยศสิบตรี อายุ พฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนแปลงไป โดยปัจจัยอื่นๆ คงที่ จะทำให้ภาวะหนี้สินเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคของคนไทยในกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง 365 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย พบว่า จากการศึกษาด้านการใช้สินค้าประเภทอุปโภค ได้แก่ เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า พบว่ากลุ่มที่มีการบริโภคมากที่สุด คือ เพศหญิงที่เป็นกลุ่มคนโสด สำหรับการบริโภคสินค้าชนิด Fast Food กลุ่มที่มีการบริโภคมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีอายุ 20 - 30 ปี สำหรับพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิต พบว่า กลุ่มชายที่แต่งงานแล้วมีพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตมากที่สุด สำหรับด้านอิทธิพลของสื่อที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมการบริโภค พบว่า สื่อที่มีอิทธิพลต่อคนโสดมากกว่าคนที่แต่งงานแล้ว และสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ โทรทัศน์

สำหรับการศึกษาด้านการเป็นหนี้ พบว่า สัดส่วนคนโสดเพศหญิงไม่เป็นหนี้มากกว่าคนโสดเพศชาย คนที่แต่งงานแล้วเพศชายไม่เป็นหนี้มากกว่าเพศหญิง กลุ่มที่มีอายุมากกว่าจะไม่เป็นหนี้ กลุ่มอายุที่เป็นหนี้มากกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ คือกลุ่มที่มีอายุ 20 - 30 ปี ทั้งชายและหญิง กลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ม.3 - ม.6 ทั้งเพศหญิงและชาย และกลุ่มการศึกษาต่ำกว่า ม.3 เพศหญิง มีการใช้จ่ายที่เป็นหนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับกลุ่มอาชีพที่เป็นหนี้มากที่สุด คือ กลุ่มอาชีพทำงานเอกชน และหากจำแนกตามรายได้ กลุ่มผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท เป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายที่เป็นหนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

นคเรศ ราชจริต (2551) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของครูที่มีหนี้สินในจังหวัดพะเยา โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครูที่มีหนี้สินและศึกษาถึงปัญหาที่เกิดจากการมีหนี้สินของครูที่มีหนี้สินในสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพะเยา จำกัด กลุ่มตัวอย่างจำนวน 366 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภค โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และใช้สมการถดถอยอย่างง่าย เพื่อหาค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยและค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค นอกจากนี้ยังได้นำเอาสัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคด้านต่างๆ ในครอบครัวของครูที่เป็นหนี้ มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การใช้จ่ายของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคและปัญหาที่เกิดจากการมีหนี้สินทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้มาตรวัดประเมินค่า

ผลการศึกษาพบว่าครูที่มีหนี้สินในจังหวัดพะเยา มีหนี้เฉลี่ยคนละ 1,014,373.74 บาท มีทรัพย์สินเฉลี่ยคนละ 2,112,814.17 บาท และมีรายได้เฉลี่ยคนละ 35,422.30 บาทต่อเดือน ขณะที่มีการใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 34,820.00 บาทต่อเดือน การจัดสรรรายได้เพื่อการใช้จ่ายในครอบครัวของครูที่มีหนี้สินเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่าการบริโภคในแต่ละด้าน ส่วนใหญ่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการฯ กำหนด แต่ยังมีรายจ่ายด้านการชำระหนี้ ด้านสังคม และด้านอื่นๆ อีก ซึ่งไม่อยู่ในรายการที่กำหนดตามเกณฑ์เป็นจำนวนร้อยละ 25.85 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด สำหรับพฤติกรรมการบริโภค พบว่าความโน้มเอียงเฉลี่ยของการบริโภคโดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.98 และความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคโดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.80 สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค พบว่าปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ในคุณสมบัติของสินค้าหรือบริการ ส่วนปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านครอบครัว เมื่อพิจารณาโดยรวมของปัจจัยทั้งสองด้านพบว่าปัจจัยด้านจิตวิทยามีอิทธิพลต่อ

พฤติกรรมการบริโภคมากกว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัญหาที่เกิดจากการมีหนี้สิน พบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน

เราชา ธนนาทชะชน (2551) ศึกษารูปแบบการบริโภคและการออมของข้าราชการครูในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างคือข้าราชการครูในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูนจำนวน 292 คน การประมาณสมการการบริโภคและการออมใช้สมการถดถอยเชิงซ้อน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลประกอบด้วย รายได้ของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือน อายุราชการและหนี้สินของครัวเรือน โดยการวิเคราะห์จะแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุราชการ 1 - 20 ปี 21 - 30 ปี และ 31 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มอายุราชการ 1-20 ปี มีอายุเฉลี่ย 45 ปี อายุราชการเฉลี่ย 13 ปี พบว่า มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเฉลี่ย 418,266 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 42.33 ของรายได้ ส่วนใหญ่เป็นค่าดอกเบี้ยและดอกเบี้ยแชร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.43 ของรายได้ รายได้ของครัวเรือนและหนี้สินของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ส่วนจำนวนผู้พึ่งพิงมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ข้าราชการครูกลุ่มนี้ มีการออมเฉลี่ย 59,448 บาท ส่วนใหญ่เป็นการออมรูปแบบเบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิตและกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.82 ของการออมทั้งหมด และหนี้สินของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อการออมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กลุ่มอายุราชการ 21-30 ปี มีอายุเฉลี่ย 49 ปี อายุราชการเฉลี่ย 27 ปี พบว่า มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเฉลี่ย 585,586 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ถึงร้อยละ 46.45 ของรายได้ ส่วนใหญ่เป็นค่าสมาชิกกลุ่มอาชีพ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ครูมากที่สุด ร้อยละ 8.35 ของรายได้ จากการประมาณสมการการบริโภค พบว่า รายได้ของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงและหนี้สินของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ในกลุ่มนี้มีการออมเฉลี่ย 87,130 บาท ส่วนใหญ่เป็นการออมรูปแบบเบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิตและกองทุนเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.95 ของการออมทั้งหมด และรายได้ของครัวเรือน มีอิทธิพลต่อการออมที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 กลุ่มอายุราชการ 31 ปีขึ้นไป มีอายุเฉลี่ย 50 ปี อายุราชการเฉลี่ย 33 ปี มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเฉลี่ย 532,476 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 37.63 ของรายได้ ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ มากที่สุด ร้อยละ 6.79 ของรายได้ โดยหนี้สินของครัวเรือนเพียงปัจจัยเดียว มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ด้านการออมในกลุ่มนี้มีการออมเฉลี่ย 75,319 บาท เป็นรูปแบบการออมอื่นๆ เช่น ค่าหุ้นสมาชิกสหกรณ์ เงินค่าสมาชิกฌาปนกิจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.34 ของการออมทั้งหมด ไม่มีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลทางสถิติต่อการออมในกลุ่มอายุราชการนี้

ดร.วรรณ ไตรแสง (2554) การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ รายจ่าย และเงินออม ของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษ โครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ รายจ่าย และเงินออมของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายได้ รายจ่าย และเงินออมกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) เพื่อหาความสัมพันธ์ รายได้ รายจ่าย และเงินออมของกลุ่มตัวอย่างจากค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (APC) และ จากค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (APS) และใช้เทคนิค Simple Regression Analysis หาค่า ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (MPC) และหาค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการ ออม (MPS)

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 41 - 50 ปี มีสถานภาพ สมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี อายุการทำงาน 11 - 20 ปี และส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ โครงสร้างด้านรายได้ พบว่า มีรายได้รวมเฉลี่ย 75,755.68 บาทต่อเดือน และรายได้รวมสูงสุด 186,500 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้รวมต่ำสุดคือ 16,800 บาทต่อเดือน โครงสร้างรายจ่ายครัวเรือน พบว่า รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับแรก คือ ค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยเฉลี่ยครัวเรือนละ 12,751.79 บาทต่อเดือน รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายด้านการเลี้ยงบุตรหลาน บุคคลในครอบครัว เฉลี่ย 11,596.53 ต่อเดือน ส่วนค่าใช้จ่ายต่ำสุดคือด้านยารักษาโรค เฉลี่ย 1,497.84 บาทต่อเดือน โครงสร้าง ด้านการออมของครัวเรือน พบว่า มีการออมเฉลี่ยครัวเรือนละ 29,208.58 บาทต่อเดือน ผลการศึกษา ความสัมพันธ์ของรายได้ รายจ่าย และเงินออมของครัวเรือนกับข้อมูลทั่วไปพบว่า เฉพาะ รายจ่าย และเงินออมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับอายุ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคต่อรายได้ ค่า APC มีค่าเท่ากับ 0.62 ซึ่งอธิบายได้ว่า รายได้ 1 บาท จะถูกใช้เพื่อการบริโภค 0.62 บาท และค่า APS มีค่าเท่ากับ 0.37 นั่นคือรายได้ 1 บาท จะมีการออม 0.37 บาท จากสมการ Simple Regression พบว่า รายได้รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทาง เดียวกันกับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภครวม ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคมีค่า เท่ากับ 0.614 หน่วย ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือรายได้เพิ่มขึ้น 100 บาท จะมีการบริโภคเพิ่มขึ้น 61.4 บาท และค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการออมเท่ากับ 0.386 อธิบายได้ว่า ถ้ารายได้เพิ่มขึ้น 100 บาทจะมีการออมเพิ่มขึ้น 38.6 บาท

นันทน์ภู รุจนพรหม (2554) การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ รายจ่าย เงินออมและหนี้สิน ของครูในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษถึงความสัมพันธ์ของรายได้ รายจ่าย เงิน ออมและหนี้สินของครูในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือใน

การเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ในการวิเคราะห์โครงสร้างของรายได้ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน ใช้เทคนิค ไค-สแควร์ ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของรายได้ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน กับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และใช้เทคนิค Simple Regression Analysis วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของรายได้ รายจ่าย และเงินออมของกลุ่มตัวอย่าง จากค่า MPC, MPS, APC, APS และวิเคราะห์สัดส่วนของหนี้สินต่อรายได้

ผลการศึกษาข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย เงินออม และหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีรายได้ประจำ 30,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน รายได้ของกลุ่มสมรสอยู่ระหว่าง 30,001 - 40,000 บาทต่อเดือน รายได้เสริมและเงินตอบแทนพิเศษ ไม่เกินรายการละ 5,000 บาทต่อเดือน และมีเงินได้และผลตอบแทนจากการลงทุนอยู่ระหว่าง 20,000 บาทขึ้นไป มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายด้านยานพาหนะ ค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูบุตรหลาน/บุคคลในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับด้านบันเทิง ไม่เกินรายการละ 5,000 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ค่าใช้จ่ายทางด้านที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายด้านยารักษาโรค/ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของตนเอง/บุตร และค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองอื่นๆ ไม่เกินรายการละ 2,000 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคอยู่ระหว่าง 2,001 - 4,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เงินออมกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครู มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคต ส่วนใหญ่มีทรัพย์สินเป็นบ้าน อาคารและที่ดิน มีการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์สูงสุดและกู้เพื่อที่อยู่อาศัย ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของรายได้ รายจ่าย เงินออม และหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างจากค่าไค-สแควร์ พบว่า อายุการทำงานและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 อายุการทำงานและจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับรายจ่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สถานภาพสมรสและอายุการทำงาน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากสมการการบริโภคพบว่า ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค มีค่าเท่ากับ 0.865 อธิบายได้ว่า เมื่อครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น 100 บาท จะทำให้เกิดการบริโภคเพิ่มขึ้น 86.50 บาท และความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการออม มีค่าเท่ากับ 0.135 อธิบายได้ว่า เมื่อครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น 100 บาท จะทำให้เกิดการออม 13.50 บาท จากการศึกษาความสัมพันธ์ของรายได้ และการบริโภค จะได้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยของการบริโภค เท่ากับ 0.79 ซึ่งอธิบายได้ว่ารายได้ 1 บาท จะถูกใช้ไปเพื่อการบริโภค เท่ากับ 0.79 บาทและค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยของการออม เท่ากับ 0.21 ซึ่งอธิบายได้ว่ารายได้ 1 บาท จะมีการออมเกิดขึ้นเท่ากับ 0.21 บาท การวิเคราะห์สัดส่วนของหนี้สินต่อรายได้ พบว่า ครัวมีหนี้สินสูงกว่ารายได้ถึง 9.70 เท่า ซึ่งอธิบายได้ว่า ครัวมีรายได้ 1 บาทจะมีภาระในการจ่ายหนี้สินถึง 9.70 บาท